ਕੇਰਲਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਸਾਰੀ
ਬਨਾਮ
ਜੋਸਫ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2010 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 3142)
ਅਗਸਤ 09, 2023
[ਅਭੈ ਐਸ. ਓਕਾ ਅਤੇ ਸੰਜੈ ਕਰੋਲ*, ਨਿਆਂਕਾਂ]

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦਾ : ਕੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਈ ਨਿੰਦਾਜਨਕ ਫੈਸਲਾ, ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕੀ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਕੇਰਲਾ ਲੈਂਡ ਕੰਜਰਵੈਂਸੀ ਐਕਟ, 1957 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦਾਅਵਾ, ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ਾ : ਇਸ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ – ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਪਰੰਬੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ – ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1940 ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਬ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ – ਹੱਕਦਾਰੀ ਤੋਂ:

ਫੈਸਲਾ : ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਲਈ, ਸਾਫ਼, ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਿਸੀਓ ਪੋਸਿਡੈਂਡੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਉਮਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ – ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਬੂਤ ਕਹਾਣ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਅਵਧੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ – ਅਨੁਮਾਨ, ਕਲਪਨਾਏਂ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲੈਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕੋਲ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ – ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਗਲਤ ਹਨ – ਨਾਲ ਹੀ, ਫੈਸਲੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਬਾਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ – ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਓ. ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਖਾਕੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ – ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦੇਸ਼ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ – ਕੇਰਲਾ ਲੈਂਡ ਕੰਜਰਵੈਂਸੀ ਐਕਟ, 1957 – ਧਾਰਾ 20. 20. [ਪਾਰਾ 11, 19, 22, 27, 28, 37 ਅਤੇ 38]

ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਕਬਜ਼ਾ: ਦਾ ਦਾਅਵਾ - ਅਜਿਹੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾਅਵਾ:

ਫੈਸਲਾ : ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਾਵੇ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਤਿੰਨੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅੰਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ - ਨੈਕ ਵੀ, ਭਾਵ, ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ; ਨੈਕ ਕਲਾਮ, ਭਾਵ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ; ਅਤੇ ਨੈਕ ਪ੍ਰੇਕਾਰੀਓ, ਭਾਵ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਟਾਈਟਲ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਵਿੱਚ – ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਵੇ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ – ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਵੇ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਕਿਸੇ ਸੰਪਤੀ ਉੱਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕੇਵਲ ਕਬਜ਼ਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ – ਅਜਿਹਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-ਭਾਵ, ਸਹੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ – ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 2.1-11, 2.1.7, 2.1.8 ਅਤੇ 2.1.10]

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ, 1908 – ਧਾਰਾ.100 – ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ – ਜ਼ਰੂਰਤ-

ਫੈਸਲਾ : ਧਾਰਾ 100 ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਫਰੇਮਿੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਾ "ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ – ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ, ਚਾਹੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫਰੇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ – ਇਸ ਦ□ਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਖਾਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੇਰਲਾ ਭੂਮੀ ਸੰਰਕਸ਼ਣ ਐਕਟ, 1957 – ਧਾਰਾ. 20 – ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬਚਾਉ – ਜੇ ਧਾਰਾ 20 ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ:

ਫੈਸਲਾ : ਬਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ, ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਕਸ਼ਮ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ – ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ, ਮੂਲ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਕਲੈਕਟਰ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ – ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ – ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਆਧਾਰ ਸੀ ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਸੀ – ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 20 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਬਾਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ – ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ – ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਾਪਸੀ:

ਫੈਸਲਾ: ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੰਤੋਸ਼ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਨਾਮ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ ਤਿਵਾਰੀ (2001) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 179

[2001] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 748; ਚੰਦਰਭਾਨ ਬਨਾਮ ਸਰਸਵਤੀ 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1173; ਉਮੇਸਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਬਿਸਮਿੱਲਾਬੀ (2011) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 684 : [2011] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 551; ਸਿੰਗਾਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਮਾਥਨਮ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4993 ਦੀ 2021; ਰਾਧਾਮਣੀ ਦੇਬੀ ਬਨਾਮ ਖੁਰਦਾ ਦੇ ਕਲੈਕਟਰ 1930 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਆਨਲਾਈਨ ਪੀ.ਸੀ. 4; ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਸ਼ਾਨਮੁਖ ਨਾਦਨ ਬਨਾਮ ਬਾਜੀ ਨਾਥੂ ਆਈ.ਐਲ.ਐਸ.ਆਰ. ਕਿਸ਼ੋਰ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1959 ਐਸ.ਸੀ. 36; ਪਰਸਿੰਨੀ ਬਨਾਮ ਸੁੱਖੀ (1993) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 375 :[1993] 2 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 315; ਕਰਨਾਟਕ ਬੋਰਡ ਆਫ ਵਕਫ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ (2004) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 779 : [2004] 1 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 255; ਵੇਂਕਟੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਬੈਂਗਲੋਰ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ (2015) 17 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2015] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454; ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਬਨਾਮ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ (2019) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 729 : [2019] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 74; ਐਮ ਸਿੱਦੀਕ (ਡੀ) ਲ੍ਰਸ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ ਮਹੰਤ ਸੁਰੇਸ਼ ਦਾਸ ਅਤੇ ਓਰਸ (2020) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 : [2019] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਟੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ (1994) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 591 : [1994] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 199; ਗਯਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਭਿਕੁਲ ਬਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਚੰਦ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ. (1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 286 : [1984] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 287; ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨ ਬਨਾਮ ਨੰਜਲਾ (2019) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 756 : [2019] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1073; ਅੰਨਾਕਿਲੀ ਬਨਾਮ ਵੇਧਰਾਗਮ (2007) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 308 : [2007] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 517; ਦਯਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਨੇਤ ਰਾਮ (2007) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 4 : [2007] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 882; ਐਲ.ਐਨ. ਅਸਵਥਾਮਾ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (2009) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 229 : [2009] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 615; ਛੱਤੂ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਫਕੀਰ ਪਾਨ 1939 ਸੁਬਾ ਰਾਮਾ ਰਾਵ ਬਨਾਮ ਕੇ. ਸੈਟ ਕੋਚਿਲੋ (2010) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 682; ਬਿਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਰਦਾਬਾਈ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਐਲ.ਆਰਸ ਦੁਆਰਾ (2019) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 369 : [2019] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 964; ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਪਿੰਡ ਸਿਰੀਹਾਲਾ (2014) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 669; ਨਰਸੰਮਾ ਅਤੇ ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਏ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਪਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਐਲ.ਆਰਸ ਦੁਆਰਾ (2020) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 218 : [2020] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 864; ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ (2000) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 480; ਵੀ. ਸਯਾਜੀਰਾਓ (2001) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 498 : [2001] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 480; ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਹਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ (2000) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 652 : [2000] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 958; ਮੰਡਲ ਰੈਵੇਨਿਊ

ਅਫਸਰ ਬਨਾਮ ਗੌਂਡਲਾ ਵੈਂਕਈਆ (2010) 2 SCC 461; ਵੀ. ਰਾਜੇਸ਼ਵਰੀ ਵੀ. ਟੀ.ਸੀ. ਸਰਵਣਬਾਵਾ (2004) 1 SCC 551 : [2003] 6 Suppl. SCR 927; ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜ (2017) 9 SCC 579 : [2017] 14 SCR 257; ਧਰਮਪਾਲ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ (2018) 11 SCC 449 : [2017] 8 SCR 316; ਅੰਨਾਸਾਹਿਬ ਬਾਪੂਸਾਹਿਬ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ (1995) 2 SCC 543 : [1995] 1 SCR 88; ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਬਦੁਲ ਗੱਫਾਰ (1996) 1 SCC 639 : [1995] 6 ਸਪਲ. SCR 638; ਪੀ.ਟੀ. ਮੁਨੀਚਿਕੰਨਾ ਰੈਡੀ v. ਰੇਵੰਮਾ (2007) 6 SCC 59 : [2007] 5 SCR 491; ਜਨਤਾ ਦਲ ਪਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ (2014) 16 SCC 731 : [2014] 1 SCR 747; ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਵਿ. ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (2011) 10 SCC 404 : [2011] 14 SCR 211 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ & ਐਨ.ਆਰ. ਬਨਾਮ ਜੋਸਫ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੋਹਾਣਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ & ਓਰਸ. ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3142 ਦਾ 2010।

05.08.2009 ਨੂੰ ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਐਰਨਾਕੁਲਮ ਵਿੱਚ ਐਸ.ਏ. ਨੰਬਰ 740 ਦੇ 1995 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਐਨ. ਰਾਜੇਸ਼ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।
ਅਨੂ ਕੇ. ਜੋਯ, ਅਬਰਾਹਮ ਸੀ. ਮੈਥਿਊ, ਅਲੀਮ ਅਨਵਰ, ਅਦਿਵਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।
ਪੀ. ਵਿਨੈ ਕੁਮਾਰ, ਕੇ.ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ, ਮਿਸ. ਆਰਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਮਿਸ. ਕਾਂਤੀ, ਚਿਨਮੈ ਕਾਂਗੋਇਕਰ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਜੇ ਕੇ. ਕਾਜੋਲ ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ।

1. ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 5ਵੀਂ ਅਗਸਤ, 2009 ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 740 ਦੇ 1995 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1995 ਨੂੰ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਥੋਡੁਪੁਜ਼ਹਾ, ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਤ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾਮਤੈਰ 'ਤੇ ਜੋਸਫ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ।

ਪਿਛੋਕੜ

2. ਵਿਵਾਦਤ ਸੰਪਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, 30 ਸੈਂਟ ਦੀ ਮਾਪ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਰਵੇ ਨੰਬਰ 545/7/1, 545/8A2 ਅਤੇ 545/8B3 ਕੁਦਯਾਥੂਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੰਪਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪੁਰੰਬੋਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਵਿਵਾਦ ਹੈ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਜਿਲ੍ਹਾ ਥੋਡੁਪੁਜ਼ਹਾ, ਨੇ 20 ਫਰਵਰੀ 1982 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬ

3.ਜ਼ੇ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਜੋਸਫ-ਅਸਲ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ 9 ਅਗਸਤ 1982 ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਸਹਾਇਕ ਕਲੈਕਟਰ, ਇਡੁੱਕੀ, ਨੇ 11 ਮਾਰਚ 1983 ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

4.. ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੇ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 1983 ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੋਕ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਫਾਇਲ ਕੀਤੀ। ਮੁੰਸਿਫ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 31 ਜੁਲਾਈ 1987 ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਰੀਮਾਂਡ, ਵਾਇਦ, ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 16 ਦਸੰਬਰ, 1989 ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਤੋਂ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਲਈ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇੱਕ

ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਤੀ 21 ਜੁਲਾਈ 1990 ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ

5. ਸਵਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਫਰੇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਵਾਦੀਆਂ (ਇਥੇ ਜਵਾਬੀਆਂ) ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਰੋਕ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਟਿਕਾਊ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

5.1 ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰੋਕ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 3 ਮਈ, 1982 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕੇਰਲਾ ਲੈਂਡ ਕੰਜ਼ਰਵੈਂਸੀ ਐਕਟ,1957 ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਐਕਟ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਖਿਲਾਫ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉੱਹਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਾਂ ਪੁਰੰਬੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਪ੍ਰੋਵਿਜ਼ੋ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ 22 ਫਰਵਰੀ, 1982 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1983 ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ।

5.2 ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਦਈਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ "ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ" ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਗਵਾਹ(s) ਜਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਦਈਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, 35 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ।

5.3 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਦਈ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ 30 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਵਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਦਈ 1940 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਪਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

5.4 ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ "ਅਚਾਨਕ ਧਿਆਨ ਦੇਣ" ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ "ਘੱਟ ਸਮੱਗਰੀ" ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਕਲਾਸਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਦਾਵੇਦਾਰ, ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਾਇਕ ਕਲੈਕਟਰ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਵੀਰਾ (ਜੋਸਫ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਇੱਥੇ ਜਵਾਬੀ) ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਇਮਪਲੀਡ ਹੋਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਵੇਖੇ ਗਏ ਉਸੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਾਰਨ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਇਮਪਲੀਡ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਪਲੀਡਮੈਂਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਹੁਣ ਜੀਵਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੂੰ ਪਰੋਕਸੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਦਈਆਂ (ਇੱਥੇ ਜਵਾਬੀਆਂ) ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਨੁੱਕਸ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

5.5 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 21ਜੁਲਾਈ, 1990 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ 3ਰੀ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1995 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ-ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤਾ ਫੈਸਲਾ

6. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ 5 ਅਗਸਤ, 2009 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਅਗੇ ਅਪੀਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲਤ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਰਡ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਜਵਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪੂਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਐਲਾਨ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਹੀਂ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਚੁਣੌਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲਤ ਅਦਾਲਤ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਕਿ PWs1 ਤੋਂ 6 ਤੱਕ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਣਡਿੱਠੀ ਰਹੀ।

6.1 ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ 16 ਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਾਅਵਾ 40 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਲ.ਸੀ. ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

6.2 ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਜਵਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ, 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

6.3 ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ, ਮੁਨਸਿਫ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰਣਾ

7. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੋ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਫੈਸਲਾ, ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਕੀ ਇੱਥੇ ਜਵਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜਾਂ ਕੀ ਕੇਰਲਾ ਲੈਂਡ ਕੰਜ਼ਰਵੈਂਸੀ ਐਕਟ,1957 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦਾਅਵਾ, ਬਾਰਡ ਹੈ?

8. ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ('ਸੀਪੀਸੀ', ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 100 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਧੀਆ ਸਥਾਪਿਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਸੰਤੋਸ਼ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਨਾਮ ਪੁਰੁਸ਼ੋਤਮ ਤਿਵਾਰੀ (ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ:

"12. 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ' ਦਾ ਫਰੇਜ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸੈਕਸ਼ਨ 100 ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਜੋ ਕਿ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ' ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ — ਅਸਲੀਅਤ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਰੂਰੀ, ਅਸਲ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂ ਕਾਫੀ। ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੈਦ੍ਧਾਂਤਿਕ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਕਾਦਮਿਕ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ 'ਆਮ ਮਹੱਤਵ ਦੇ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਡ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਜਿੱਵੇਂ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 109 ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਚ੍ਛੇਦ 133(1)(ਅ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ' ਉੱਤੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇਗੀ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਮ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ।"

14. ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਿੰਦੂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦੋ ਰਾਇਆਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। 'ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ' ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਬਹਿਸਯੋਗ ਹੋਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੈਅ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਸਰ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਹੈ। 'ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ' ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਊ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਉਭਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੱਥ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਬਿੰਦੂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੂਲ ਤੱਕ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਮੁੱਖ ਗੱਲ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਅਨਿਵਾਰਿਆਤ ਲੋੜ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇੱਥੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਭਾਨ ਬਨਾਮ ਸਰਸਵਤੀ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਏ ਗਏ।

9. ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ "ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ" ਹੋਵੇ, ਫਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 100, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 96 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੱਥ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ "ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ" ਹੈ। (ਉਮਰੇਕਾਂਤ ਬਨਾਮ ਬਿਸਮਿੱਲਾਹਬੀਬੀ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ))

10. ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਿੰਗਾਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਮਨਾਥਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

"ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੂਜੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕਸਰਤ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀਮਾ ਉੱਚ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਮੰਗ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਵਲ ਰਸਮੀਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਮਤਲਬ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

11. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ 100, ਸੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸੁਥਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

12. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਨੇ ਕਾਫੀ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ, ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ, ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨੀਚੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੁਦ ਵਿਚਾਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

13. ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਵਾਦਤ ਸੰਪਤੀ ਉੱਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ

ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

14. ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ, ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ – ਪਹਿਲਾ, ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸਿਰਫ 15 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ 30 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਹੋਰ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇਸਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ, ਚੂੰਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੋਟਿਸ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਇਸ ਨੇ ਉੱਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਸਨ।

15. ਧਾਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:

“20. ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬਚਾਉ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਚਾਹੇ ਪੇਰੰਬੋਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੀਆਂ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਇਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਾਰਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੀ।”

16. ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੰਜੰਕਸ਼ਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ, ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ, ਨੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇੰਜੰਕਸ਼ਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਸੀ, ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਬਾਧਾ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ।

17. ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਕ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਤੱਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

(i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ;

(ii) ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ;

(iii) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ;

(iv) ਬਿੰਦੂ ਨੰ.(iii) ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਅਪਵਾਦ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਕਾਰਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਹੈ।

18. ਉਪਰੋਕਤ-ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਰੋਕ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 3 ਅਗਸਤ,1982 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਸਲ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਕਲੈਕਟਰ, ਇਡੋਕੁਈ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਵੀਰਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਖਾਰਜੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜੋ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਦਰਅਸਲ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1983 ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਥਾਈ ਰੋਕ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕਾਨਾ ਹੱਕ ਮੰਗਿਆ

ਗਿਆ ਸੀ। ਤੀਜਾ ਆਧਾਰ ਅਰਥਾਤ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣਾ, ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਬੇਬਾਕ ਤੱਥ ਹੈ।

19. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਤੀਜੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਰੋਕ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਥੇ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਕੋਲ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

20. ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੀ ਕੌਂਸਲ ਵੱਲੋਂ 'ਪੈਰੀ ਬਨਾਮ ਕਲਿਸੋਲਡ' ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕ ਦੇ ਮਾਨੀ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਮਾਲਕਾਨਾ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਕਸਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਚੰਗਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ ਪਰ ਸਹੀ ਮਾਲਕ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਜੇ ਸਹੀ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਮਾਮਲੇ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਟੈਚਿਊਟ ਆਫ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਅਸਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਹੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿਰਲੇਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

21. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਵਧੀਏ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਉੱਪਰੰਤ, ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਸਿਦਾਂਤ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:

21.1 ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਜਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਤਿੰਨ ਕਲਾਸਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ- nec vi, ਭਾਵ, ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ; nec clam, ਭਾਵ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ; ਅਤੇ nec precario, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਵਿੱਚ;

(a) ਰਾਮਦੇਹੋਲਾਲ ਦੇਬੀ ਬਨਾਮ ਕਲੈਕਟਰ ਆਫ ਖੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ-

"ਜਿਸ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰਤਾ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਕਬਜ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।"

(b) ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਕੌਂਸਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦਰ ਨੰਦੀ ਬਨਾਮ ਬੈਜਨਾਥ ਜੁਗਲ ਕਿਸ਼ੋਰੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ-

"ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਸਮਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ, ਜੇ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

(c) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸਿੰਨੀ ਬਨਾਮ ਸੁੱਖੀ10 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ

"ਪਾਰਟੀ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ 'nec vi, nec clam, nec precario' ਭਾਵ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ"

(d) ਕਰਨਾਟਕ ਬੋਰਡ ਆਫ ਵਕਫ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-

"ਇਹ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ

ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨੀ ਵੀ, ਨੈਕ ਕਲੈਮ, ਨੈਕ ਪ੍ਰੈਕਾਰੀਓ ਹੈ; ਅਰਥਾਤ, ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਣ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ। ਕਬਜ਼ਾ ਲਗਾਤਾਰਤਾ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦੇ ਗਲਤ ਕਬਜ਼ੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ, ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਖਾਸ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਐਮ. ਵੇਂਕਟੇਸ਼ ਬੈਂਗਲੋਰ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ* (ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਬਨਾਮ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ* (ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ)।

(e)) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਐਮ ਸਿੱਦੀਕ (ਡੀ) ਐਲਆਰਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਬਨਾਮ ਮਹੰਤ ਸੁਰੇਸ਼ ਦਾਸ & ਓਰਸ.* (ਪੰਜ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ-

"748. ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਕਬਜ਼ਾ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਣ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੈ - ਕਬਜ਼ਾ ਜੋ ਕਿ 'ਨੀ ਵੀ ਨੈਕ ਕਲੈਮ ਅਤੇ ਨੈਕ ਪ੍ਰੈਕਾਰੀਓ' ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ, ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿੱਚ ਪਰਯਾਪਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਯਾਪਤ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਰਯਾਪਤ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।"

21.2 ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਸਬੂਤਿਤ ਕਰਨ; ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਠਾਕੁਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਦੇ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ -

"5. ਕਿਸੇ ਸਹ-ਮਾਲਕ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤੀ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਕਨਵਿੰਸਿੰਗ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਜਾਜ਼ਤੀ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ..."

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਐਮ. ਸਿੱਦੀਕ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

21.3 ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ;

(a) (ਗਯਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀਕਸ਼ਿਤ ਬਨਾਮ ਡਾ. ਨਿਰਮਲ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ-

"...ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਲਾਇਸੈਂਸ ਖਤਮ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਉਸਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸਦਾਤਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰੈਮਿਸਿਜ਼ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰੇ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ। ਲਾਇਸੈਂਸੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਭਾਵੇਂ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ (ਉਪਰੋਕਤ); ਮੱਲਿਕਾਰਜੁਨਿਆਹ ਬਨਾਮ ਨੰਜਾਇਆ? (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ); ਉੱਤਮ ਚੰਦ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

21.4 ਅਜਿਹਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਅਨਿਮਸ ਪੋਸਿਡੈਂਡੀ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ; ਕਰਨਾਟਕ ਬੋਰਡ ਆਫ ਵਕਫ (ਉਪਰੋਕਤ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ-

...ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਹਕੀਕਤ ਅਤੇ ਅਨਿਮਸ ਪੋਸਿਡੈਂਡੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਾਰਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ..."

(a) ਅੰਨਾਕਿਲੀ ਬਨਾਮ ਏ. ਵੇਦਨਾਯਗਮ(1) (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਕੇਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ:

"24. ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਦੋ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: (1) ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਮੁਦਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (2) ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 12 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਇੱਛਿਤ ਅੰਗ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਹੈ, ਇਹ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸੁਥਰਾ ਸਿਦਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਬਜ਼ਾਈ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗਾ। ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਨੂੰ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ..."

(ਬੀ) ਦੇਓਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਗਤ ਰਾਮ(2) (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ

"21. ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਦਾਈ-ਜਵਾਬੀ ਦਾ ਲੰਬਾ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੁਦਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿ-ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਨ।"

(ਸੀ) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਲ.ਐਨ.ਅਸਵਥਮਾ ਬਨਾਮ ਪੀ.ਪ੍ਰਕਾਸ਼(3) (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਜਾਂ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ।

(ਡੀ) ਚੱਟੀ ਕੋਨਾਟੀ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਪੱਲੇ ਵੇਂਕਟਾ ਸੁੱਬਾ ਰਾਓ(4) (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- "15. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਇੱਛਿਤ ਅੰਗ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਕਬਜ਼ਾ ਤਬ ਤੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਕਤ ਅਵਧੀ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ, ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਅਵਧੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਬਾਧਾਰਹਿਤ ਸੀ..."

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਸੁਭਾ ਰਾਵ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ & ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਨੀਮਸ ਪੋਸਿਡੇਂਡੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਮੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਰਦਾਬਾਈ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਦੇ ਐਲਆਰਜ਼ ਦੁਆਰਾ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ)।

21.5 ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਬਚਾਅ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਦੋਂ ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਟਾਈਟਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ;

ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਪਿੰਡ ਸਿਰਥਾ** (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਬਚਾਅ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਦਾਈ ਵਲੋਂ ਤਲਵਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ--"ਟਾਈਟਲ ਜਾਂ ਹਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਦਾਈ ਵਲੋਂ ਵੀ ਤਲਵਾਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈਟਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ..."

ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਰਸੰਮਾ & ਓਰਸ ਬਨਾਮ ਏ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨੱਪਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਥਰੂ ਐਲਆਰਜ਼** (ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

21.6 ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਸਿੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਤਾਂ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੇਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਬਾਲਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਨਾਮ ਸਤਿਆਪ੍ਰਕਾਸ਼24 (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ :

“...ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਤੋੜਦਾ ਹੈ।”

21.7 ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਅਸਰਦਾਰੀ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ/ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ25 (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ :

“12. ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ/ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਤਿਕਰਮਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਟਾਈਟਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੰਡਲ ਰੈਵੇਨਿਊ ਅਫਸਰ ਬਨਾਮ ਗੌਂਡਲਾ ਵੇਂਕਾਇਆ26 (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ :

“...ਇਹ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮੰਤਵ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਅਤਿਕਰਮਣਕਾਰੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈਟਲ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਢਿੱਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ/ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤਿਕਰਮਣਕਾਰੀਆਂ, ਗੈਰ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਹੱਥ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

21.8 ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਸਹੀ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਕਬਜ਼ਾ ਕਦੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਿਆ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਦਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਦਾਵਾ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੀ. ਰਾਜੇਸ਼ਵਰੀ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਸੀ. ਸਰਵਨਭਾਵਾ27 (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ : "...ਇੱਕ ਦਾਵਾ ਜੋ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਜਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਪੀਲ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ..."

ਇਹ ਵੀ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੰਦਿਰ ਸ੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) :

"...ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਹੀ ਰਾਹਤ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮੁਦਾਈ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਰਾਹਤ ਕੇਵਲ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ..."

ਮੰਦਿਰ ਸ੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜ (ਉਪਰੋਕਤ) ਨੂੰ ਧਰਮਪਾਲ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਵਕਫ ਬੋਰਡ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2.19 ਸਵੈ-ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕਰਨਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਨਾਸਾਹੇਬ ਬਾਪੂਸਾਹੇਬ ਪਾਟੀਲ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ :

"15. ਜਿੱਥੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਹੋਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਇਸ ਦਿਖਾਵੇ ਨਾਲ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾ ਅਬਦੁਲ ਗਫ਼ਾਰ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

"4. ਪਹਿਲੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। ਸਮਝੌਤੇ ਅਧੀਨ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿ ਅਗਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ 12 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਵਧੀ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਵ, ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਅਵਧੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੱਕ, ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਧਾਰਾ 53-ਏ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝੌਤੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਤਮ ਚੰਦ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਦੀ ਮੁੜ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

21.10. ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੈ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੀ.ਟੀ. ਮੁਨਿਚਿੱਕੰਨਾ ਰੈੱਡੀ ਬਨਾਮ ਰੇਵੰਮਾ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਬੋਝ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਟਾਈਟਲ ਅਤੇ ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬੋਝ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਸਿਫ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈਟਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"34. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1908 ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 142 ਅਤੇ 144 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਆਰੰਭ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ 12 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਲੇਂਟਿਫ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦਿਖਾਏ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਲਿਮਿਟੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1963 ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 64

ਅਤੇ 65 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬੋਝ ਸੰਬੰਧੀ : ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣਾ ਟਾਈਟਲ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਝ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਟਾਈਟਲ ਦੇ ਦਾਵੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ...."

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦਲ ਪਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਦੋਹਰਾਇਆ:

"...ਪਲੇਂਟਿਫਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਬਚਾਅ ਉੱਤੇ ਹੈ..."

21.1 ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਭਲਾਈ ਰਾਜ ਹੈ।

[ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ*] (ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ)

22. ਮੌਜੂਦਾ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ, ਸਪੱਸ਼ਟ, ਲਗਾਤਾਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਕਬਜ਼ਾ

ਇਸ ਨੂੰ ਠੋਸ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਨੀਮਸ ਪੋਸਸਿਡੈਂਡੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

23. ਇੱਥੇ, ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ ਜੋ ਸੰਪਤੀ 'ਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵੱਲ ਮੁੜ ਸੰਦਰਭਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਸ਼ਾਹਿਦਾ ਕੀਤਾ:

"12. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰਵਜਨਿਕ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਅਚਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਹੱਕ/ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੀਜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਤਿਕ੍ਰਮਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀ. ਲਕਸ਼ਮੀ ਰੈੱਡੀ ਬਨਾਮ ਐਲ. ਲਕਸ਼ਮੀ ਰੈੱਡੀ [(ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 314 : 1957 ਐਸਸੀਆਰ 195] ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਆਮ ਕਲਾਸੀਕਲ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ — ਕਿ ਇਹ ਨੈਕ ਵੀ, ਨੈਕ ਕਲਾਮ, ਨੈਕ ਪ੍ਰੇਕਾਰੀਓ, ਯਾਨੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਲੋੜ ਪਰਯਾਪਤ ਨਿਰੰਤਰਤਾ, ਪਬਲਿਸਿਟੀ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਇਰਾਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ਾ ਤਦ ਤਕ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਲੋੜੀਂਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਅਸਲ ਕਬਜ਼ਾ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰ ਲਵੇ। ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ [ਕੈਂਸਲ ਵਿ. ਦੇਬੇਂਦਰ ਲਾਲ ਖਾਨ [(1933) 61 ਆਈਏ 179 : 1934 ਏਐਲਜੇ 173 (ਪੀਸੀ)] ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੈ ਕਿ ਕਬਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਅੰਨਾਸਾਹੇਬ ਬਾਪੂਸਾਹੇਬ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ [(1995) 2 ਐਸਸੀਸੀ 543 : ਏਆਈਆਰ 1995 ਐਸਸੀ 895] ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਇਨਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਨੀਮਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

24. ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ "ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ" ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਰੇਵੰਮਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬੋਝ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਨੂੰ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਬਜੈਕਟ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਇੱਕ

ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

25. ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਵੀ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ਿਤ ਉਮਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

26. ਵੱਖਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ, ਉਹ ਗਵਾਹੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦਾਵੇਦਾਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਨੇ "ਅਡੋਲ" ਕਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ "ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਅਸਰਦਾਰ" ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਣ।

ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

27. ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਬੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਕੁਝ ਗਵਾਹ ਉਮਰ 15 ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਇਸ ਨੂੰ 18 ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

28. ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਬੇਵਿਵਾਦ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਾਨਕ -

"ਜਦੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਮਾਰਤ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹੀਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੁਝ ਠੋਸ ਵੇਰਵੇ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅਸਪਸ਼ਟ ਦਾਅਵੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ।" ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਮਾਨਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬੇਸ਼ੱਕ ਟਾਈਟਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ PW-1 ਅਤੇ PW-2 ਨੇ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਨੁਮਾਨ, ਕਲਪਨਾਏਂ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲੈਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

29. ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦਾਵੇਦਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਬੰਧਤ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਵੇਦਾਰ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਸਿਰਲੇਖ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਦਰੱਖਤ (ਰਬੜ ਦੇ ਦਰੱਖਤ) ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਬੜ ਟੈਪਿੰਗ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

30. ਇਹ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ) ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੂਰਣ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। 24 ਫਰਵਰੀ, 1982 ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ) ਨੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਵੇਦਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 354 ਰੁਪਏ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਹ ਤੱਥ ਕਦੇ ਵੀ ਦਾਵੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ।

31. ਇਦੁੱਕੀ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਕਲੈਕਟਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਸੈੱਟ ਆਊਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੀ। ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ, ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਜਾਂ ਸਹਾਇਕ ਕਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਕਦੇ ਵੀ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਕੈਨਿਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ।

32. ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

33. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੀਡਬਲਿਊ1(ਬ੍ਰਾਜੀਥ), ਪੀਡਬਲਿਊ3(ਚੇਰੀਅਨ) ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ4(ਨਾਰਾਯਣਨ) ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਦਾਵੇਦਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਯਾਨੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਬਜ਼ਾ ਦਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

34. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ/ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਵਿਧਤਾ ਨਾਲ, ਭਾਵ, ਲਗਭਗ 15 ਤੋਂ 40 ਸਾਲ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਜਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਵਿਧਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਰਬੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਲਗਭਗ 15 ਤੋਂ 18 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

35. ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਪੀਡਬਲਯੂ1 ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ 1940 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੂਟ ਸੰਪਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਨਕਾਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹ ਨੇ 1940 ਤੋਂ, ਸੂਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸੰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

36. ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮਾਨ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ।

37. ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੀਡਬਲਯੂ1 ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ5 ਤੱਕ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਦਾਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਹੈ।

38. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸ.ਏ. 740 ਦੇ 1995 ਦੀ ਤਾਰੀਖ 5ਵੀਂ ਅਗਸਤ, 2009 ਦਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਸੂਟ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ 1991 ਦੀ ਤਾਰੀਖ 3ਰੀ ਅਪ੍ਰੈਲ, 1995 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

39. ਅੰਤਰਿਮ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

40. ਖਰਚੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate